

Katedra trestního práva

Posudek na rigorózní práci Mgr. Kataríny Pekárkové „Trestněprávní ochrana imperativů v sexuální oblasti“

Předložená rigorózní práce obsahuje 95 stran textu a je přehledně a logicky členěna do úvodu, čtyř základních kapitol a závěru. Okruh použité literatury a dalších pramenů je poměrně obsáhlý a určitě odpovídající zvolenému tématu. Vnější úprava práce je velmi pěkná. Po formální stránce splňuje předložená práce všechny požadavky na ni kladené.

Autorka si za téma své práce zvolila problematiku, která nebývá příliš častým tématem kvalifikačních prací. Je tomu tak patrně proto, že sice se jedná o problematiku poměrně atraktivní a zajímavou, ale na druhé straně o problematiku velmi citlivou, kde rozsah a intenzita zásahů veřejné moci do soukromé intimní sféry jsou předmětem často vášnivých diskusí v odborné i v laické veřejnosti. V současnosti je význam uvedeného tématu navíc akcentován diskusemi nad istanbulskou úmluvou a zejména návrhy na legislativní změny ve znacích znásilnění a dalších sexuálních deliktů. Problematika sexuálních trestných činů je proto stále aktuální a otevřená dalším úvahám, takže její zpracování je tak nepochybně účelné a přínosné.

Metoda deskriptivní analýzy, resp. metoda kritické analýzy a syntézy, které autorka ve své práci použila, plně odpovídají zaměření práce a vytyčeným cílům.

Po úvodním nastínění cílů a zaměření práce se autorka nejprve věnuje vývoji právní úpravy deliktů v sexuální oblasti, a to zejména po roce 1950. Klíčové mezníky právní úpravy a vývojové tendence jsou postíženy velmi správně. Podrobně a pečlivě je na podkladě odborné literatury a bohaté judikatury zpracován výklad základních pojmů (pohlavní styk, násilí, pohrůžka, bezbrannost, závislost, důvěryhodnost aj.), přičemž se autorka zcela správně koncentruje především na ty pojmy, jejichž výklad není v odborné veřejnosti zcela konsistentní (např. vztah pohlavního styku a tzv. „srovnatelného pohlavního styku“, odlišení pojmů „donutí“ a „přiměje“, vztah zneužití závislosti a postavení aj.). Obdobně pak autorka podrobně a pečlivě analyzuje i znaky dalších sexuálních trestných činů (sexuální nátlak, pohlavní zneužití, soulož mezi příbuznými). Příležitě zde zejména upozorňuje a nedostatky současné právní úpravy, například pokud jde o stanovení trestních sankcí u srovnatelných sexuálních aktivit nebo pokud jde o neurčitost pojmu „jiný způsob pohlavního zneužití“. Důvodné jsou rovněž výhrady autorky, které vznášejí k trestnosti soulože mezi příbuznými, když důvod kriminalizace takového jednání není přesvědčivý.

Určitě velmi přínosná je kapitola druhá, zabývající se jednak zajímavou problematikou naturismu, ale především podrobným a pečlivě zpracovaným rozbohem názorů justice i veřejnosti na problematiku sexuálního násilí. Autorka předně pečlivě vyvrací tzv. mýty, které jsou s uvedenou problematikou v širší veřejnosti spojeny, a které deformují právní vědomí společnosti. Zejména však autorka kritizuje justiční praxi, v jejímž důsledku je podrobnými a opakovanými výslechy oběť sekundárně viktimizována. Zde ovšem třeba připomenout, že za situace, kdy proti sobě stojí zcela protichůdné výpovědi obviněného a poškozeného, jak tomu začasť bývá, je důvodná snaha v rámci dokazování jedno z obou tvrzení přesvědčivě vyvrátit nebo potvrdit, a to i prověřováním věrohodnosti obou procesních subjektů. Podrobně je zde rovněž zpracován vývoj soudní judikatury, a to od požadavku prokázání, že oběť kladla „vázně

míněný odpor“, který musel být útočníkem násilím nebo hrozbami překonáván, až po stav, kdy postačující je důkaz o zjevném nesouhlasu oběti se sexuální aktivitou, tedy bez nutnosti aktivní obrany. Je přitom zajímavé, že období, od kterého autorka posun v názorech judikatury datuje, se s menším odstupem časově kryje s přijetím istanbulske úmluvy (2011).

Právě istanbulske úmluvě věnuje autorka meritorní pozornost ve třetí kapitole své práce. Ačkoliv autorka pozitivně kvituje akcent na nekonsenzuální povaze kriminálního jednání („ne znamená ne“), současně důvodně kritizuje zjevnou jednostrannost této úmluvy (pokud jde o subjekt ochrany) a možné diskriminační důsledky (pokud jde o akcentaci genderu ve společenských vztazích), které by mohla přinést. S autorkou třeba souhlasit v tom, že jen obtížně lze čelit názoru, že istanbulska úmluva je postavena na hypotéze, že všichni muži je biologicky, historicky a společensky potenciálními sexuálními agresory, před nimiž je třeba ženy chránit.

Konečně ve čtvrté kapitole své práce a v závěrečném shrnutí autorka podrobně analyzuje připravovanou rekonfiguraci sexuálních trestných činů. Pokud jde o zákonné znaky znásilnění, tak lze přisvědčit názoru autorky, že navrhovaná zákonná úprava by měla vlastně kodifikovat již existující aplikační praxi, prosazovanou Nejvyšším soudem v souladu s istanbulskou úmluvou, založenou na nekonsenzuální podstatě znásilnění, tj. na klíčovém důkazu nesouhlasu. Pozitivně pak autorka hodnotí legální definici bezbrannosti, s určitou rezervovaností k pevně stanovené hranici 12 let, a to rovněž s tím, že de lege ferenda doporučuje kodifikaci legální definice násilí. Naproti tomu má autorka výhrady k roztržitosti a nepřehlednosti právní úpravy, ke které by vedlo rozšíření okruhu sexuálních trestných činů o navrhovaný nový trestný čin „sexuálního útoku“. Tyto obavy rozhodně nejsou nedůvodné a lze se k nim připojit.

Celkově lze předloženou práci hodnotit jako velmi zdařilou. Autorka prokázala výbornou znalost zvolené problematiky, včetně jejího odrazu v odborné literatuře a v judikatuře, jakož i včetně velmi dobré znalosti problémů v interpretační a aplikační praxi. S judikaturou a s literárními prameny autorka pracuje funkčně, veškeré citace a odkazy jsou řádně vyznačeny. Kvitovat třeba zejména autorčinu schopnost kritického přístupu k publikovaným názorům a k soudním rozhodnutím, jakož i schopnost identifikovat problémy a jasně a výstižně k nim formulovat vlastní stanovisko, vesměs dostatečně podložené právními i věcnými argumenty. V neposlední řadě třeba kladně hodnotit velmi dobré vyjadřovací schopnosti autorky a dobrou logickou strukturu práce.

Předložená práce po formální i po obsahové stránce nesporně splňuje požadavky kladené na rigorózní práci, a proto ji doporučuji k obhajobě.

Při obhajobě své práce by autorka mohla vyjádřit svůj názor na otázku, zda změna koncepce trestného činu znásilnění povede ke změně v rozsahu a obsahu dokazování v trestním řízení.

V Praze dne 12.6.2024

JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.
konzultant